

A piacgazdaság makrogazdasági irányításának alapjai

A gazdaságpolitika tartalmi ügyeit a kormány politikai értékrendje, támogatottsága, beállítottsága befolyásolja, de a döntéshozóra várnak „kötelező feladatok” is a piacgazdaság irányítása terén. A gazdaságpolitikus legyen bármilyen nézetben, a gazdasági növekedés és a gazdasági egyensúly dilemmáival rendszeresen szembe találja magát. Az árak növekedése is olyan makrogazdasági jelenség, amelynek következményeivel elkerülhetetlenül szembe kell néznie a pénzügyminiszternek, a központi bank elnökének. A külkereskedelmi mérleg alakulása vagy a fizetőeszköz árfolyamának változása szintén egyszerre tekinthető makrogazdasági ügynek és irányítási kérdésnek. Az állam kezében sokféle eszköz található, éppen emiatt várható el, hogy a nemzetgazdaság nagy folyamatait megfelelő pályán tartsa a mindenkori kormány.

Ehhez a szabályozási feladathoz nagy segítséget nyújt a modern közgazdaságtan, amelynek felfogására a *modellekben* való gondolkodás jellemző. Egyedi ügyek alapján ugyanis aligha tehetnénk általánosítható megállapításokat a társadalom és a gazdaság működéséről, a követendő gazdaságpolitikáról. Az újságok tele vannak meghökkentő hírekkel, különös szokásokkal, váratlan esetekkel. Megengedve, hogy a sajtó minden színes híre igaz, e hírek alapján nem érthetjük meg a társadalom rendjét. Hiszen a baleseti hírek ellenére a járművek óriási hányada gond nélkül eljut célállomására, és egyetlen megharapott postásra százezernyi eseménytelen postai levélkézbesítés jut. A gazdaság működéséről sem a rendhagyó ügyek, nem is általában az egyedi jelenségek, hanem a tömeges, ismétlődő, így modellezésre alkalmas ügyletek sokasága alapján alkothatunk képet. Az érdekes esetek felsorolásával ugyan szórakoztató képet nyernénk az élet furcsaságairól, de legfeljebb csak arra a következtetésre juthatunk, hogy „ahány ház, annyi szokás”.

Képviselhetik a legkülönbélebb politikai nézeteket és gazdasági értékrendeket, a gazdaságpolitikusoknak végül is a nemzetgazdasági jövedelmek termelése és elosztása, az államháztartás és a fizetési mérleg, a foglalkoztatás és az árszint ügyeiben kell állást foglalniuk. A konkrét ügyekben különféle indokok és motivációk alapján döntenek, de a gazdaság nagy összefüggéseit bizonyos törvényszerűségek jellemzik, és ezek ismeretében kell döntést hozni. Az alábbiakban a legkülönbélebb gazdaságpolitikákhoz keretül szolgáló alapvető összefüggéseket vizsgáljuk meg.

Gazdasági folyamatok stilizált szereplőkkel

Egyszerű grafikai modelleken vesszük sorra az állami gazdaságpolitikai cselekvés összefüggéseit. Eleinte elég lesz három *stilizált gazdasági szereplő*: a *háztartások szektora* (H), a *vállalati szektor* (V) és az *állam* (Á). A szereplők esetében eltekintünk a tényleges világban mindig megfigyelhető egyéni vonásoktól, így például attól, hogy egy országban a családok (háztartások) között vannak szegények és gazdagok; lehet a családfő nyugdíjas vagy aktív; sokgyerekes vagy akár egyetlen személyből álló háztartás. A modell szempontjából ezektől az egyébként fontos ismérvektől elvonatkoztatunk, letisztítva (stilizálva) a sokszínű valóságot.

A három szektort reálgazdasági és pénzbeli áramlások kötik össze. Ezeket az áramlásokat elemezzük, azzal a céllal, hogy a gazdasági szereplők közötti tartós, funkcionális kapcsolatokat tisztán lássuk, és azt is felfedezzük, hogy a gazdaságpolitikai döntéshozónak hol vannak tennivalói, értelmes beavatkozási lehetőségei.

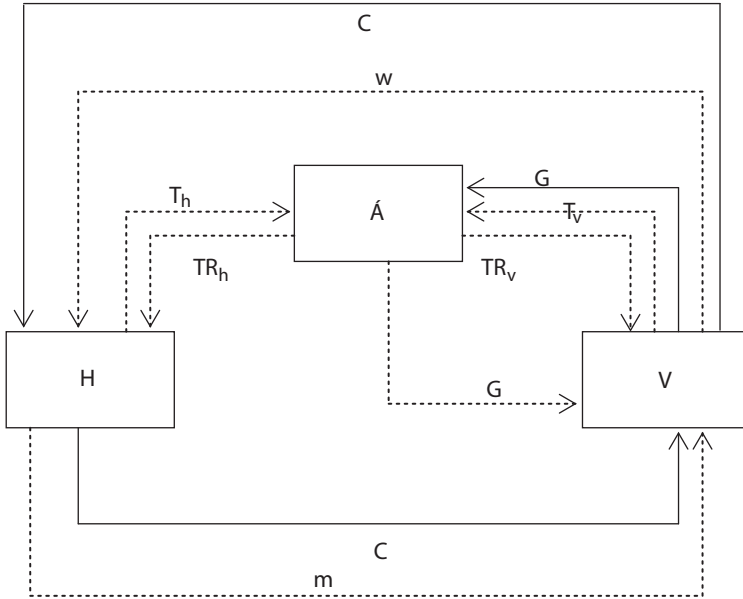
Kiindulópontunk a társadalom és a gazdaság alapegysége, amely a köznyelvben a család, a szociológiában és a közgazdaságtanban pedig a *háztartás*.²⁷ A háztartások számtalan társadalmi és gazdasági funkciója közül itt azt emeljük ki, aminek köszönhetően a gazdasági életbe áramlik a *munkaerő* mint sajátos erőforrás (termelési tényező). A munkaerő (m) egyike a *vállalati szektor* inputjainak. A munkavégző képesség a háztartások (családok) keretein belül formálódik neveléssel, a személyes tudás átadásával, amihez majd az oktatási rendszer is hozzáteszi a magáét. A munkavállalással a családok az üzleti szektorból *bérijövedelemre* tesznek szert (w).

Az állam sokféle funkciói közül e modell keretében az szerepel, amely a társadalmi rend és a gazdasági körforgás fenntartását szolgálja azzal, hogy *G közjavakat* állíttat elő a gazdasággal, konkrétan a vállalatoknak adott megrendelések keretében. Az állam jövedelme a vállalatoktól és a háztartásoktól elvont jövedelmekből származik, jellemzően *adó* (T) formájában. Az állam ugyanakkor elosztási csatornákon juttat is jövedelmeket különféle célokra, például a családtámogatás vagy a tanulás támogatása formájában a háztartásoknak, tekintettel a gyermekneveléstől és az oktatástól várható pozitív külső hatásokra. Ezeket a juttatásokat *transzfernek* (TR) nevezzük.²⁸ Transzferben a vállalati kör is részesíthető, például az exportösztönzés vagy a kis- és közepes méretű vállalatok támogatása formájában.

A vállalat alapvető rendeltetése az, hogy javakat (árúkat és szolgáltatásokat) állítson elő nyereségszerzési céllal a vevők (háztartások, az állam, más vállalkozások) számára. Vállalkozói tevékenysége során bevétele és kiadása keletkezik; ennek egyenlege a vállalati eredmény, amely lehet nyereség vagy veszteség. A tartós nyereségesség a feltétele annak, hogy az adott vállalkozás hosszabb időn át elláthassa alapvető rendeltetését.

²⁷ A háztartás lehet egyszemélyes (valaki önálló életvitelt folytat), és lehet többszemélyes, mint a szülőkből és gyermekekből álló, hagyományos modell szerinti család.

²⁸ A transzfer olyan egyirányú pénzmozgás, amelyhez nem tartozik ellenirányú árumozgás. Ertérően az adásvétellel járó pénzmozgástól – például a munkába járás fejében folyósítandó bérfizetéstől – a pénz itt nem kötődik üzleti eseményhez: amikor az állam a családok gyermekvállalását támogatja családi pótlékkal, akkor bizonyos „ellenszolgáltatást” ugyan elvár a transzferkifizetés fejében, de az ellentétel (a családok gyermekeket nevelnek fel rendezett körülmények között) nem üzleti tranzakció, nem méretődik meg pénzben a piacon.

Áru- és jövedelmi folyamatok a háztartások, vállalatok és az állam között

Mindezek alapján megszerkeszthetünk egy viszonylag egyszerű *háromszektoros modellt*. A *jövedelmek (pénzek)* áramlását szaggatott vonalak, a *reálgazdasági* áramlásokat folyamatos vonalak jelzik.

A vállalatok szektora *C fogyasztási cikket* állít elő; ezeket a háztartások szektora vásárolja meg azonos (*C*) értékben. De a háztartások nemcsak fogyasztási javakra költenek, hanem *w* bérjüvedelmükből *adót* is fizetnek (*T_h*). Ugyanakkor jövedelmüket növeli az államtól kapott juttatás (*TR_h*). Ekkor tehát a háztartások *bevételi és kiadási egyenlege* („kötségvetési korlátja”) az alábbi:

$$w + TR_h = C + T_h,$$

A vállalatok szektorának költségvetési egyenlege pedig:

$$C + TR_v + G = w + T_v,$$

vagyis e szektor bevétele az eladott fogyasztási cikkekért kapott *C* árbevételből és az állami támogatásból, valamint az állam számára előállított *G* értékű javak fejében kapott bevételből származik, míg a kiadási oldalon a kifizetett bérek és az államnak kifizetett adók találhatók.

Az állam bevételei adókból származnak, a kiadási oldalon pedig a kifizetett transzfer és a *G* kormányzati javakra fordított összeg áll:

$$T_h + T_v = TR_h + TR_v + G$$

Vagy egyszerűbben:

$$T = TR + G.$$

E modellország nemzeti jövedelme az üzleti szektor által előállított két termékfajtaban testesül meg: fogyasztási javakban és kormányzati javakban:

$$Y = C + G.$$

Modellünk kibővül beruházásokkal, megtakarításokkal, bankokkal

A fenti modell természetesen nagyon leegyszerűsíti a működő gazdaságot, hiszen csak egyetlen termelési tényezővel – a munkával – számol. Nem tesz említést tőkeállományról és annak növeléséről, vagyis a beruházásokról; nem szerepel benne megtakarítás, hitel és hitelintézet. Közelebb jutunk a valósághoz, ha bevonjuk a leírásba a *megtakarítást* (S) és a *beruházást* (I). Kibővítjük modellünket egy újabb szereplővel: a pénzügyi vállalkozások szektorával, köznapi néven a *bankokkal*, amelyek betéteket fogadnak el, hitelt nyújtanak, pénzügyi szolgáltatást végeznek a többi gazdasági szereplő számára, és mint vállalkozások adót fizetnek, valamint juthatnak állami transzferekhez is.

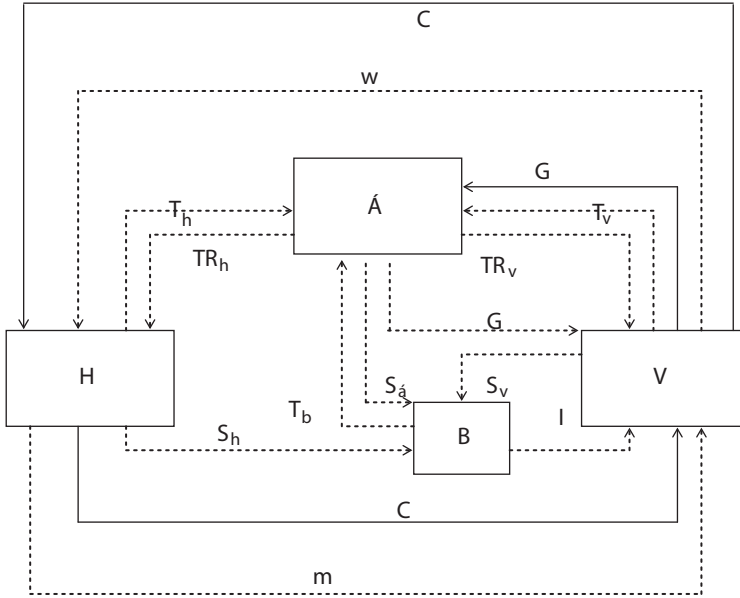
Egyszerűsítő feltevésként elfogadhatjuk, hogy a vállalatok a beruházási javakat mind hitelből állítják elő. Megtakarításra minden gazdasági szereplő képes, az állam is. Modellünk szereplőinek száma megnő, jövedelmeik egyenlege bonyolultabbá válik, a következők szerint.

A háztartások bevételi oldalán továbbra is a bérek és az államtól kapott transzferjövödelmek szerepelnek, míg pénzjövödelmüket vagy fogyasztási cikkekre költik, vagy bankba teszik megtakarításként, miután adójukat megfizették:

$$w + TR_h = C + S_h + T_h.$$

Ez tehát a háztartások *költségvetési egyenese* (egyenlege, korlátja), amely nemcsak a bevételek és a költségek összetevőit mutatja meg, hanem a két oldal azonosságát is ki mondja: csak annyit lehet a jobb oldalon feltüntetett célokra fordítani, mint amennyi pénzjövödelmet a bal oldal tartalmaz.

Így van-e ez a való életben? Nos, az ember jövedelmei munkájából és – ha ilyenben egyáltalán részesül – állami forrásokból származnak. Az így megszerzett jövedelem valóban korlátot állít pénzkidadásainak, hacsak... És itt tovább lehet finomítani a modellt: hacsak nem számolunk korábbi megtakarításaiból származó jövedelmeinek felhasználásával, a bankban meglévő betétállományának leasztatásával vagy azzal, hogy bankhitelt vesz fel. Ha viszont a költségvetési egyenesnél eltekintünk a pénzvagytonok állományának változásától (tehát attól, hogy a háztartások szektora és a mögötte álló százezernyi család eladósodhat, vagy feléli korábbi megtakarításait), akkor ez az egyenes kijelöli a költségek végösszegét, amely definíció szerint megegyezik a bevételek végösszegével.

Áruk, jövedelmek és pénzek áramlása

Nézzük ezután a vállalatok szektorát. Az előállított javaknak most már nem is egy, hanem három fajtáját különböztetjük meg: $C + I + G$. Mivel modellünk szerint az összes piaci terméket a vállalatok termelik és értékesítik, így a vállalati szféra árbevétele kiadja modellgazdaságunk *makrokínálatát* is. Ami azonban a vállalati szektor költségvetési egyenletét illeti, itt még szintén figyelembe kell venni az államtól eredő transzfereket és más pénzmozgásokat. Így a vállalati szektor bevételi és kiadási oldala a következő:

$$C + I + G + TR_v = w + S_v + T_v,$$

vagyis a vállalati szféra az áruk értékesítéséből származó jövedelmekből fizeti a béreket, valamint az állami adókat, a maradékot pedig megtakarításként a bankba helyezi.

A bankok összességére ezután már könnyen megadható az éves jövedelemfolyam egyenlete (az egyszerűség kedvéért azt feltételezve, hogy a bankok nem részesülnek állami transzferben):

$$I = S_h + S_v + S_a - T_b,$$

Az állam önálló jövedelemre nem tesz szert, hiszen pénzforrásai a háztartások és a vállalatok jövedelmeiből erednek; szokás ezért a kormányzati jövedelmeket a *másodlagos* jelzővel illetni, szemben a másik két szektor ún. *eredeti* jövedelmeivel. Feltevésünk szerint az állam bevételeit a hozzá befolyó adók képezik (T_h, T_b, T_v), a kiadási oldalon pedig a transzferkifizetések, az állami javakra költött összegek és – ha maradt még pénz – a bankszektorban elhelyezett állami megtakarítások állnak. Ha a különféle szektorokból származó adóbevételeket összevonjuk, és T -vel jelöljük, az összes állami

szubvenciót pedig a TR jelöli, akkor leegyszerűsítő formában megkapjuk az *államháztartás költségvetési korlátját*:

$$T = TR + G + S_a.$$

A *körforgás* vagy más kifejezéssel *gazdasági újratermelés* során az áruk és a jövedelmek egymással átalakulva, egymást feltételezve mozognak. Eközben a különféle kiadási tételek vetélkednek is egymással, hiszen az adott jövedelemből ugyanazt a forintot nem lehet egyidejűleg két célra elkölteni. Az állam sem kivétel: ha többet szeretne kormányzati közjavakra (tudományos kutatásra vagy hadi kiadásokra) fordítani, akkor adott adóbevételi szinten vagy kevesebb jutna jóléti (transzfer)kiadásokra, vagy elolvadna, sőt negatív lenne a megtakarítása (S). Ezen nem kell meglepődnünk, hiszen az S megtakarítás felvehet negatív értéket is, amikor valaki adósságba veri magát. Az állam esetében ez a költségvetési hiány jelensége lesz, amiről később bővebben is esik majd szó.

Így előttünk áll modellországunk árutermelési folyamának és felhasználási folyamatának összegző egyenlete:

$$C + S + T = Y = C + I + G,$$

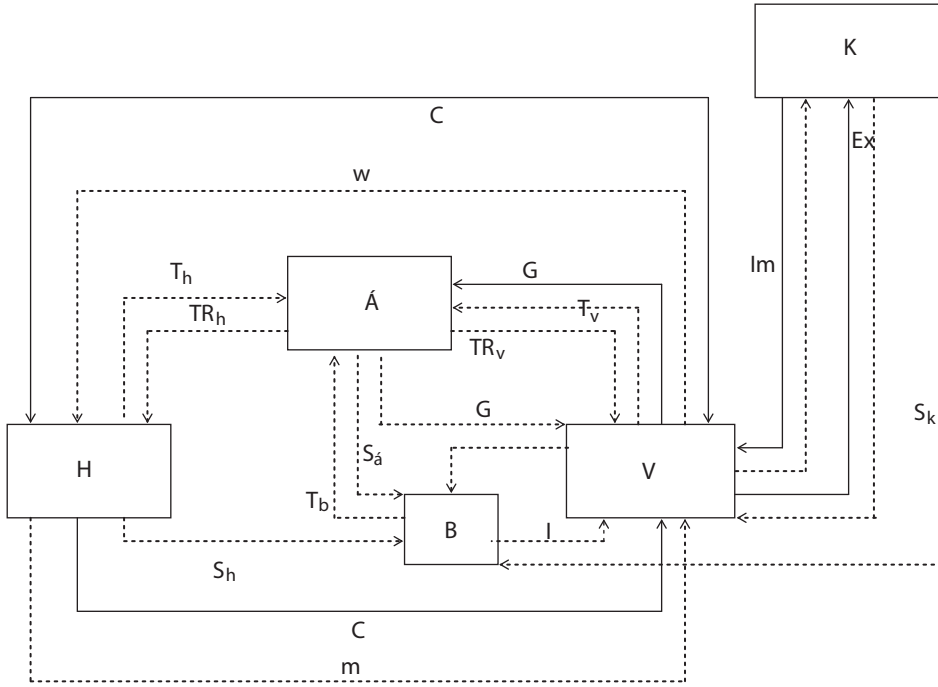
amely az aggregált kiadások és az aggregált jövedelmek egyenlőségét mondja ki, egyben megadja a nemzeti jövedelem definícióját is, *zárt gazdaságon* belül.

Mielőtt tovább bővítenénk makromodellünket, fontos felhívni a figyelmet valamire, amit a politikus nem mindig ért meg: a gazdaság valóban folyamat, ismétlődő ügyletek hosszú, végeérhetetlen láncolata, amely mögött emberek törekvései, tervei állnak. A folyamatba való felsőbb beavatkozás után is folytatódik a tevékenységáram, azaz a gazdaság alkalmazkodásra, önjavításra képes organizmus, ám ezzel a képességével nem szabad visszaélnie annak, aki hatalmi pozícióból akar vélt hibákat korrigálni, vagy az általa elgondolt haladást akarja kikényszeríteni. A körforgás elvezethet a gazdaság bővüléséhez, de előnytelen viszonyok közepette beállhat a szűkített újratermelés is.

A külkereskedelmi és pénzügyi nyitottság esete

Külkereskedelem és nemzetközi pénzügyek nélküli gazdaság feltevésével kezdtük az árutermelő körforgás megértését, és máris nyilak sokaságát kaptuk. Mégis tovább kell bonyolítanunk a helyzetet, hogy figyelembe vehessük mindennapjaink közismert tényét: a gazdaságok *nemzetközileg nyitottak*. A nyitottság közgazdasági értelemben leegyszerűbben azt jelenti, hogy az adott országban megtermelt javak egy részét kiviszik (Ex), az országban felhasznált áruk és szolgáltatások egy részét pedig külföldről szerzik be (Im). Az árumozgásokhoz az eddig követett logika alapján mindig kapcsolódnak jövedelemáramlások is: modellgazdaságunk irányába a külföld felől szaggatott vonal mutat, ami az export (Ex) utáni bevételeket jelöli, illetve a külföld felé mutat a behozatalért kifizetett kiadások nyila.

Az egyszerűség kedvéért a külfölddel kapcsolatos áruforgalmat úgy jelöltük, mint amely kizárólag a vállalatok szektorával kapcsolatos. Kifejlett piacgazdaságban ez

Nyitott nemzetgazdaság és a külföld kapcsolódása

lényegében így van, mert bár a háztartások tagjai is vihetnének ki és hozhatnának be árukat a határokon keresztül, jól működő piacok esetén nyilván gazdaságosabb az áruk beszerzését és mozgatását az arra szakosodott magánvállalkozásokra hagyni.²⁹

Attól is eltekinthetünk, hogy modellünk másik nagy szereplője – az állam – önálló külkereskedelmével foglalkozzunk, hiszen a kormányzat működéséhez szükséges külföldi cikkek behozatalát végezhetik a külkereskedelemre szakosodott magánvállalatok.

További leegyszerűsítésként feltételezzük a külföldhöz kötődő pénzmozgásokról, hogy azok modelligazdaságunkhoz kizárólag a bankszektoron keresztül kapcsolódnak. De miért is kell figyelembe venni modellünkben a határokon átnyúló pénzmozgásokat? Az ok azzal kapcsolatos, hogy a modern gazdaságban egy adott időszakon belül a kivitel és a behozatal értékének nem kell szükségszerűen megegyeznie. Ha az egyik ország vállalati szektora – mondjuk – jellemzően búzát exportál, míg a behozatalban leginkább gépek szerepelnek, akkor a kifelé irányuló árumozgást a külföldi piacoknak a búza iránti

²⁹ Amikor a szocialista tervgazdaság idején magánszemélyek százezrei kelték útra Kelet-Európában, hogy szovjet porszívót cseh ágyneműre, magyar szalámit jugoszláv konyakra, román zoknit keletnémet turmixgépre cseréljenek, akkor a háztartások tagjai kényszerből kereskedtek, a rosszul működő, ésszerűtlenül szabályozott (állami) kereskedelem helyett. Piacgazdasági viszonyok között azonban valóban megtehetjük, hogy eltekintünk a lakossági körben végbemenő „börönd-külkereskedelem” árumozgásaitól.

igényei határozzák meg. Ezzel szemben a behozott gépek mennyiségét és a szállítások időztetését a hazai gazdaság belső igényei, ezen belül a beruházási folyamatok műszaki és gazdasági sajátosságai szabják meg. Nincs semmiféle ok annak feltételezésére, hogy e két különálló árumozgás egybeesne.

A kifizetések nem szükségszerűen kapcsolódnak szorosan az áruk fizikai áramlásához. Eddig ezzel nem foglalkoztunk, mert a modellszerű kifejtést a munkaerőáru eladásával kezdtük, és a mai társadalomban ugyan szintén nem azonnal követi a bérjövdelem fizetése a munkavégzést, hiszen csak a legegyszerűbb munkáknál szokásos a napi bér fizetése, de hallgatólagosan feltehetjük, hogy a munka elvégzése és honorálása időben nem nagyon válik el. Hasonlóképpen többnyire egybeesik a fogyasztási cikkek esetében a vásárlás és az áru árának kifizetése. A modellek finomítása során természetesen ki lehetne térni az árumozgások és jövedelmi mozgások időbeli elválásának jelenségére. Itt azonban elég annyit leszögezni, hogy a kivitel és a behozatal értéke nem egyezik meg szükségszerűen egy adott időszakon (például egy éven) belül, azaz modellgazdaságunk külkereskedelmi mérlegtöbbletet vagy mérleghiányt mutat, attól függően, hogy az Ex vagy az Im a nagyobb mennyiség.

A továbbiakban ezért az $(Ex - Im)$ formában figyelemmel kísérjük e két folyamat- (flow-) mutató különbségét: ha adott évben a szám pozitív, akkor *külkereskedelmi mérlegtöbblet* (szufficit) jellemzi a gazdaságot, ha pedig a szám negatív, akkor *külkereskedelmi mérleghiány* (deficit). E zárójeles különbséget szokás a *nettó export* kifejezéssel helyettesíteni, amely pozitív előjel esetén kiviteli többletet, negatív előjellel ellátva pedig importtöbbletet jelöl.

Csak a szigorú államközi kereskedelmi megállapodások esetén kell elérni, hogy az időszak végére a kivitt és a behozott áruk értéke pontosan megegyezzen. Az államilag szervezett *közvetlen termékcseré* (barterkereskedelem) logikája szerint a két oldalnak az év végén egybe kellett esnie, hogy egyik félnek se kelljen készpénzben fizetnie, vagy hitelt nyújtania.³⁰

A szabad piacgazdaságban viszont mindennapos jelenség, hogy két ország vagy két cég között a ki- és beszállítások nem esnek pontosan egybe. A többlet szállító fél például *hitelt nyújt* a vevőjének. Közgazdasági megközelítésben az egyik fél hitelnyújtása azt is jelenti, hogy ennyivel kevesebb a saját fogyasztása: a külkereskedelmi többlet formáját öltő árutömeget nem otthon, hanem a célországban használják fel. Az exporttöbbletet felmutató ország üzleti szereplői összességében tehát megtakarító helyzetben vannak; ezt a megtakarítást jelzi úgy az ábránk, mintha a külföld pénzügyi követelést helyezne el modellgazdaságunk bankrendszerében. Természetesen, ha a mi gazdaságunk ér el a külvilággal szemben pozitív előjelű nettó kivitel (országunk külkereskedelmi mérlege többletet mutat), akkor a mi bankrendszerünknek nő meg a követelése a külfölddel szemben, azaz az S_k mennyiség (a külföldről származó megtakarítás) *negatív*, hiszen ebben az esetben mi takarítunk meg a külföld számára, és nem mi használunk fel a külföldi megtakarításból.

³⁰ Még a legszigorúbb szabályozás esetén is mindig erőszakot kellett tenni az életben, hogy a külvilág által igényelt áruk kivitele ne haladja meg a behozott áruk értékét. A barterkereskedelemben így a két fél közötti csere mennyiségét mindig a kisebb szállítási hajlandóságú (képeségű) fél határozza meg: ez az ún. „rövidebb oldal” elve.

Fel kell hívni a figyelmet modellünknek egy további elvonatkoztatására: a külföldet egy szimbólum testesíti meg. A valóságban egy nemzetgazdaság vállalatai akár száznál több kereskedelmi partnerország ezernyi cégével állhatnak kapcsolatban.

Mindezek értelmében a nyitott gazdaságban a vállalati szektor költségvetési egyenlete a következő módon írható le:

$$C + I + G + TR_v + Ex = w + T_v + S_v + Im,$$

a külföldnek (K) pedig velünk kapcsolatban a következő lesz az egyenlete:

$$Im = Ex + S_k.$$

Módosul a bankszektor költségvetési egyenese is:

$$I = S_h + S_v + S_a + S_k.$$

Az országon belüli beruházási kiadások nagyságát nemcsak a háztartások, a kormányzat és a vállalati szektor megtakarítói helyzete szabja meg, hanem a külföld megtakarítói pozíciója is: ha az S_k érték pozitív, akkor minden egyéb feltételt változatlanok véve nagyobb lehet a szóban forgó időszakban az ország (modellünk szerint: az ország vállalati szférájának) beruházási volumene. De már azt is tudjuk, hogy ekkor a külföld *követeléseket* halmoz fel velünk szemben.

Így jutottunk el a makrojövedelem (nemzeti jövedelem) és az abban megtestesülő terméktömeg szektoronkénti összetételéhez:

$$C + S + T = Y = C + I + G + (Ex - Im).$$

Olyan azonosság ez, amely a makrogazdaságtan számos fontos témaköréhez kapcsolható, és a gazdaságpolitika formálói számára gondolati kiinduló keretként szolgál; érdemes megjegyezni.

A gazdaságpolitika alapvető problémáinak sémája

A fenti aggregált kategóriák egyszerű aritmetikai átrendezésével rá lehet mutatni néhány fontos gazdaságpolitikai problémára, az alábbiak szerint:

$$(S - I) + (T - G) + (Im - Ex) = 0,$$

ahol az első zárójeles egység a *nemzetgazdasági megtakarítások és a beruházások viszonyát* exponálja, a második az *államháztartás hiányának vagy többletének* kérdését tárja elénk, míg az $(Im - Ex)$ a nettó export méretét, más szóval a *külkereskedelmi mérleget* tartalmazza. Ezzel mélyebb elemzés nélkül máris három fontos gazdaságpolitikai ügyet tudtunk megragadni: összefüggésbe hoztuk a nemzetgazdaság megtakarítási helyzetét, a költségvetési egyenleg, valamint a külkereskedelmi mérleg ügyét.

A fejezetben bevezetett nemzetgazdasági összefüggések stilizált szereplőket, igen aggregált viszonyokat tárnak elénk, így csupán első megközelítésnek tekinthetők. Ezen túlmenően statikus jellegükkel is tisztában kell lennünk, holott a valódi gazdaságot a termelés és a jövedelem hullámzása, hosszabb távon bővülése jellemzi.

A makromodellezés eszközeivel fokozatosan gazdagítani lehet a gazdaságpolitikus számára fontos vonatkozásokat, így például az egyensúlyok állandó megbomlásából származó következmények számbavételét. Az állami bevételek adott időszakban elmaradhatnak a kiadásoktól. Ez úgy jelenik meg modelljeinkben, hogy a $(T - G)$ negatív szám: ez a költségvetési deficit. A beruházásra fordított pénzmennyiség is jóval felülmúlhatja a nemzetgazdasági megtakarításokat $(I > S)$. Ilyenkor a felírt azonosság értelmében nem alakulhat tetszőlegesen a külfölddel fennálló kapcsolat, hanem az $(Im - Ex)$ tagnak kell pozitív számnak lennie: a behozatal jóval meghaladja a kivitelt. Más szóval a költségvetési deficit és a beruházási volumentől elmaradó nemzetgazdasági megtakarítások esetén a külkereskedelmi mérleg (folyó fizetési mérleg) szükségszerűen deficitessé lesz.

Az ilyen dilemmákkal a későbbiekben még foglalkozunk, itt elég arra utalni, hogy a gazdaság *egyensúlytalanságai* mindig felvetik a *fenntarthatóság* kérdését, amelyről kis és nyitott országban a közgazdászok leginkább a külső finanszírozhatóság kapcsán szoktak beszélni. A gazdaság külső fizetési pozícióinak hosszabb és rövidebb távú fenntarthatósága azonban a gazdaságpolitika tágabb felfogásán belül csupán egy a lényegi összefüggések között.

Összefoglalás

Bár a gazdaságpolitikai döntéshozatal mindig egyedi ügyekre, konkrét problémákra irányul, a döntéshozók és a kormányzati szakmai apparátusok gondolkodását befolyásolják a gazdasági folyamatokról kialakított logikai modellek. Emellett a gazdasági szabályozó hatóságok, a gazdaságkutatók, elemzők gyakran igen részletes modellt működtetnek az állami döntések hatásainak előrejelzésére.

A modellek szükségszerűen elvonatkoztatnak a sokszínű valóságtól, és stilizált szereplőkkel, lényegre egyszerűsítő összefüggésekkel számolnak. A családok (háztartások), a vállalatok, a pénzintézetek, az állami intézmények alkotják a hazai (rezidens) szereplők körét, az összes külföldi szereplőt pedig egy szektor testesíti meg: még ez az egyszerű modellkeret is alkalmas arra, hogy a megtakarítások és a beruházások, az állami bevételek és kiadások, a külkereskedelmi mérleg és a folyó fizetési mérleg viszonyáról gazdaságpolitikai szempontból fontos összefüggéseket kapjunk.

Kulcsszavak

Stilizált szereplők
Gazdasági szektorok
Transzferjövödelmek
Gazdasági szereplők költségvetési korlátja
Gazdasági egyensúly és egyensúlytalanság
A fenntarthatóság gazdaságpolitikai fogalma
Zárt gazdaság, nyitott gazdaság

Ellenőrző kérdések

- Mennyire szakad el a valóságtól az a feltételezés, hogy a családok (háztartások) nettó megtakarítók, míg a vállalatok nettó hitelfelvevők?
- A külkereskedelem az ismertetett modell szerint kizárólag a vállalatok ügye. Ismer-e példát, esetet arra, hogy a háztartások is nagymértékben részt vesznek külkereskedelmi ügyletekben? És az állam?
- Ha gazdaságunkba nagy mennyiségben áramlik külföldi tőke, akkor mit mondhatunk a nemzetközi fizetési mérlegről?
- A gazdaság különféle szereplőinek nem egyforma természetű a költségvetési korlátja. Melyik szereplőről feltételezhetjük, hogy a legkeményebb a költségvetési korlátja, és melyiké a legpuhább?
- Milyen következményekkel járhat egy országra nézve, ha külső kereskedelmi nyitottsága hirtelen kényszerből megszűnne? Mi következne abból, ha egy országnak állandóan egyensúlyt kellene fenntartania külső kereskedelmi és pénzügyi kapcsolataiban?